

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Per-Gunnar Rosengren
08-563 088 16
per-gunnar.rosengren@hsv.se

Yttrande
2011-05-03
Reg.nr 13-670-11

Riktiga betyg är bättre än höga betyg (SOU 2010:96)

Högskoleverket har uppmanats att yttra sig över betänkandet *Riktiga betyg är bättre än höga betyg* (U2011/213/S). Betänkandet innehåller ett förslag till att elever ska få rätt att få betyg omprövade.

Sammanfattning

Högskoleverket anser att det är viktigt att betygssättningen i skolan är rättssäker. Betygen har stor betydelse för den enskildes framtid, till exempel genom deras roll i antagningen till högre utbildning. Högskoleverket avstyrker dock förslaget eftersom det finns en risk för att omprövning av betyg kommer att missbrukas på grund av betygens betydelse vid antagningen till högskolan. Det finns vidare en uppenbar risk att prövningen utnyttjas olika med avseende på elevernas socioekonomiska bakgrund, vilket kan ytterligare förstärka de betygsskillnader som redan finns med hänsyn till elevernas bakgrund. Högskoleverket anser att arbetet med att handlägga klagomål på betyg kan ta orimligt stor del av lärares och skolledares arbetstid i anspråk. Den föreslagna utformningen av omprövningen kommer att bli för resurskrävande för skolan.

Högskoleverket anser att den nya skollagen förbättrar elevernas rättssäkerhet vad gäller betygssättning. Arbetet med elevernas rättssäkerhet bör fortsätta genom insatser från Skolverket med främst nationella prov, kommentarmaterial till betygskriterier och ämnesplaner samt vidareutbildning av yrkesverksamma lärare. Förutom staten har huvudmännen för skolan ett stort ansvar för betygssättningens rättssäkerhet.

Förslaget

Utredaren föreslår att eleven kan få ett eller flera betyg omprövade och att alla betygsslag, dvs. B-F, kan omprövas. En omprövning ska inte kunna leda till att ett betyg sänks. En begäran om omprövning ska vara skriftlig och begäras inom tre veckor från det att betyget har satts. Rektor ska fatta beslutet men på underlag från den betygssättande läraren. Det kommer även att vara möjligt för elever och vårdnadshavare att få ta del av lärarnas dokumentation.

Eleverna har ingen anledning att avstå från att begära omprövning utan har tvärtom mycket att vinna på att få ett betyg höjt. Det enda som krävs av eleven eller vårdnadshavaren är en skriftlig begäran och skäl för denna. Utsikten att kunna få ett högre betyg med en begränsad arbetsinsats är i sig ett starkt incitament för att begära en omprövning. Det som talar emot ett stort intresse för omprövning bland eleverna är att det är svårt att bevisa att läraren har gjort en felaktig bedömning. Rektor ska visserligen besluta vid en omprövning, men kommer att basera sitt beslut på underlag från den lärare som satt betyget. Det är sannolikt att rektor i de flesta fall kommer att göra samma bedömning som läraren. Utredaren föreslår en utökad dokumentationsskyldighet för lärarna i förhållande till skollagens krav, så att det ska vara möjligt för rektor att göra en självständig prövning. Man kan dock inte utesluta att dokumentationen ändå kan vara bristfällig. Det kan alltså finnas anledning att ifrågasätta i vilken grad den föreslagna omprövningsrätten kommer att stärka elevernas rättssäkerhet i praktiken. Högskoleverket tror dock inte att svårigheterna att få ett högre betyg kommer vara skäl nog för en elev att avstå från en begäran om omprövning - åtminstone inte på kort sikt. Det kan också vara svårt för rektor och lärare att motstå påstridiga föräldrar och elever.

Kostnader för omprövning

Utredaren har beräknat kostnaden för omprövning till omkring 300 miljoner kronor, men påängter samtidigt att kalkylen är osäker. På sidan 168 skriver man; *Utredningen bedömer att en rektor sannolikt kan behöva lägga ned högst en kvarts timmes arbete per omprövning.*

I gymnasieskolan kan en avgångselev ha omkring 30 kursbetyg i sitt slutbetyg, men det är inte sannolikt att alla betyg omprövas även om det naturligtvis kan förekomma. Däremot bedömer Högskoleverket att många elever och föräldrar kommer att ansöka om omprövning. En kvart per betyg och med ett stort antal elever blir mycket arbetstid för en rektor. Periodvis kan detta bli det enda som en rektor är sysselsatt med. I gymnasieskolan kommer det sannolikt även att behöva inrättas en tjänst som ska förbereda besluten för rektor.

De ökade kraven på lärarna att dokumentera elevernas kunskaper kommer sannolikt att medföra mer arbete och att innebära ökade kostnader för skolhuvudmännen. Om underlaget till betygen blir offentliga kommer det även att medföra ökade kostnader för gemensamma system för dokumentation. Det finns naturligtvis, bortsett från omprövningsfrågan, fördelar med att öka kraven på lärarnas dokumentation, förutsatt att sådana ökade krav också följs av resurser för det ökade arbetet.

Skillnader i intresse för omprövning

Högskoleverket ser också en risk med att det utvecklas olika praxis i tillämpningen av omprövning mellan olika skolor och huvudmän. I gymnasieskolor i storstäder kommer rätten till omprövning förmodligen att utnyttjas mer än i mindre städer. Intresset för omprövning och möjligheten till framgång kommer sannolikt även att variera beroende på elevernas bakgrund.

Olika villkor för prövning i gymnasieskola och komvux

Idag kan endast elever med IG på en kurs pröva inom gymnasieskolan, medan en elev inom vuxenutbildningen kan pröva för högre betyg utan begränsning, dvs. även om eleven redan har fått godkänt betyg. Detta får konsekvenser för tillträde till högre utbildning eftersom komvuxelever genom denna regel kan få ett högre betyg än en gymnasieelev och eventuellt slippa en placering i urvalsgrupp II i antagningen. Intresset för omprövning torde därför vara mindre i vuxenutbildningen än i gymnasieskolan, trots att även de betygen används i konkurrensen till högskolan.

Nya skollagen stärker elevernas rättssäkerhet

Den nya skollagen (2010:800) innehåller regler som stärker elevernas rättssäkerhet vid betygssättning, bland annat rätten att få betyg motiverade. En paragraf om ändring av skrivfel och en bestämmelse om ändring av uppenbart oriktiga betyg har förts in i skollagen efter förebild av förvaltningslagen. Högskoleverket anser att detta bör öka elevernas rättssäkerhet. Det finns även en prövningsrätt. Det finns anledning att avvakta erfarenheterna av dessa förändringar innan ytterligare steg tas. Högskoleverket anser vidare att om regeringen avser att anslå de resurser till omprövning som utredningen ger vid handen, bör det först vara säkerställt att det leder till en påtaglig förbättring för eleverna och att förbättringen inte hade uppnåtts ändå eller med andra medel.

Högskoleverket anser att faran med omprövningsmöjligheten är att den missbrukas som en kompletteringsmöjlighet i samband med ansökan till högskolan. Utredaren skriver att detta inte är avsikten. Men omprövning innebär en liten insats från eleven, där utgången har stor betydelse för elevens framtid. Risken är därför att omprövning blir omfattande. Det kan vara svårt för lärare och rektorer och stå emot tryck på högre betyg från elever och föräldrar. Det finns också risker för att omprövningen utnyttjas olika och tillämpas olika i olika skolor.

Beslut om detta yttrande har fattats av universitetskansler Lars Haikola efter föredragning av utredaren Per Gunnar Rosengren i närvaro av stabschefen Lennart Ståhle och biträdande avdelningschefen Carin Callerholm.

Lars Haikola

Per Gunnar Rosengren